

Nieuwsbrief

ADLO-project: Natuur- en landschapsbeheer met kleine herkauwers: duurzaam bedrijfsmanagement en rendabiliteit.

JAARGANG 3, NR. 8

FEBRUARI 2010

COLOFON

Verantwoordelijke uitgever

Vlaamse Schapenhouderij vzw
Ieperseweg 87
8800 Rumbek/Beitem
T 051 27 32 27
F 051 24 00 20
E griet.dewaele@west-vlaanderen.be

Projectpartners

Vlaamse Schapenhouderij vzw
Dierengezondheidszorg Vlaanderen
Zoötechnisch Centrum KUL

IN DIT NUMMER:

Voorwoord	1
Landschapsbegrazing en behoud van zeldzame schapenrassen	2
Blauwtong: overzicht en huidige stand van zaken	6
Slotbeschouwing	8
In de kijker	10

Dit project wordt gefinancierd door het Departement Landbouw & Visserij en de Europese Unie

Met steun van de Vlaamse overheid

Voorwoord

Geachte lezer,

Het ADLO-project 'Natuur- en landschapsbeheer met kleine herkauwers: duurzaam bedrijfsmanagement en rendabiliteit' loopt eind februari ten einde.

Deze nieuwsbrief (jaargang 3, nr 8) is dan ook de laatste kaderend in dit project.

In dit nummer brengen we u een slotbeschouwing bij het aflopende project. Daarnaast brengen Bert Driessen en Rony Geers een artikel over landschapsbegrazing en behoud van zeldzame rassen. Guido Bertels brengt ons de pijnlijke periode met blauwtong (2006-2007) in herinnering en geeft een stand van zaken wat betreft de evoluties ook in onze buurlanden. Het blijft uitkijken hoe de nieuwe serotypes zich verder in onze richting verspreiden ook vanuit Frankrijk. Het schaap in de kijker is deze keer 'het Vlaams Schaap'.

We willen jullie, beste lezers, geruststellen. Deze nieuwsbrief zal een vervolg kennen. Ondertussen is een nieuw ADLO-project omtrent worm- en leverbotinfecties opgestart. Ook in dat project is voorzien dat er om de drie maanden of iets sneller een (misschien meer technische) nieuwsbrief komt.

Dus ook in de komende twee jaar zullen we u geregeld op de hoogte houden van de evoluties binnen dit project. In het kader van het aflopende beheersproject wordt momenteel de laatste hand gelegd aan een handleiding om tot een onderbouwde vaststelling van een verantwoorde beheersvergoeding te komen. Wanneer dit document beschikbaar is, komen we hier in een latere nieuwsbrief op terug.

Veel leesgenot

A. Calus
Voorzitter VSH

Landschapsbegrazing en behoud van zeldzame schapenrassen

Wereldwijd neemt de diversiteit aan rassen bij landbouwhuisdieren af. Hierbij wordt de huidige globalisering vermeld als één van de meest bepalende factoren voor veranderingen in de (genetische) diversiteit bij landbouwhuisdieren. De huidige landbouwproductie is toegespitst op een hoge productiviteit, uniformiteit en specialisatie. Productierassen die hieraan niet kunnen beantwoorden, verdwijnen op de achtergrond wat resulteert in een genetische verschraling bij onze huiddierrassen. Dat was zo in het verleden, maar ook nu nog gaat het verdwijnen aan biologische verscheidenheid verder. Slechts enkele gespecialiseerde en hoogproductieve rassen blijven over. Behoud van diversiteit tussen en binnen rassen landbouwhuisdieren is essentieel om te kunnen blijven inspelen op veranderingen in de veehouderij, markt of milieu of om op terug te kunnen vallen als zich genetische problemen voordoen. Biodiversiteit in de landbouw (agrobiodiversiteit) is één van de speerpunten van het landbouwbeleid. Zowel nationaal, in Europees verband als wereldwijd is aandacht voor behoud en duurzaam gebruik van genetische bronnen, waaronder dierlijke genetische bronnen.

Een ras heeft enkel een bestaansrecht als het ook in de huidige maatschappij bepaalde functies kan vervullen. Als een ras in de intensieve veehouderij niet meer meekan, dient er een nieuwe bestemming te worden bezocht, wil het op termijn van uitsterven worden behouden. Stimuli voor behoud van de diversiteit kunnen multifactorieel gericht zijn: agrarische functie (in extensief en/of biologisch beheer), landschapsbeheer en plattelandontwikkeling, marktgerichte initiatieven (vermarkting van specifieke rasgerelateerde producten (label 'Slow Food', Appellation Contrôlée)), particulieren aanzetten tot kweken van zeldzame rassen, onderzoek (naar specifieke rasgerelateerde eigenschappen) en noodopvang bij een eventuele epidemie (bv. Mond- en KlauwZeercrisis). In de schapenhouderij is landschapsbegrazing voor een aantal rassen zulke 'nieuwe' nutsfunctie.

“Landschapsbegrazing en behoud van zeldzame rassen”

Waarom streven naar behoud van biodiversiteit?

Conservering heeft tot doel biodiversiteit in genetische bronnen te behouden en te versterken en het levend cultuurhistorische patrimonium te bewaren. Van oudsher lag de nadruk op de economische, agrarische waarde. Het behoud van zeldzame rassen is echter in toenemende mate afhankelijk van andere waarden. Omwille van de volgende functies of waarden is behoud van biodiversiteit zinvol:

Onder **economische waarde** wordt het economische rendement van de betreffende dieren of van de rassen in de agrarische sector verstaan.

De **genetische diversiteit** tussen en binnen rassen kan van belang zijn als houderij- of marktomstandigheden zich wijzigen of als specifieke genen worden ontdekt die van groot (economisch) belang zijn. Diversiteit vergroot de mogelijkheden om in te spelen op veranderende eisen die aan landbouw- en voedselproductie worden gesteld en op veranderingen in de omstandigheden waaronder deze productie plaatsvindt. Bovendien bevordert diversiteit de weerbaarheid van huidige en toekomstige landbouwproductiesystemen. Echter, oprukkende nieuwe infectieziekten (bv. blauwtong) en vergrijzing van de verzorgers van de oude cultuurrassen maken dat op korte termijn veel van wat van de rand van uitsterven weggesleept is, alsnog kan verdwijnen.

Zeldzame ('oude') Belgische (schapen)rassen kunnen ten opzichte van de hoogproductieve, gespecialiseerde rassen veelal beter overleven in meer natuurlijke of minder gecontroleerde omstandigheden. Zeldzame rassen kunnen door hun inzet voor natuur- en landschapsbeheer een **ecologische functie** vervullen.

Oude rassen zijn het resultaat van fokkerskunst uit het verleden en hebben een aparte **cultuurhistorische waarde**. Zij vormen een bron van biologische verscheidenheid en vertonen een rijke variatie aan vormen en kleuren. Ze zijn daardoor bij uitstek geschikt om in te zetten in landschappen, parken en recreatiegebieden.

Daarnaast is er de cultuurhistorische waarde van de genetische bronnen. Landbouwdieren en planten hebben eeuwenlang het landschap bepaald, zijn een integrerend deel geworden van een streek. Net zoals monumenten en historische gebouwen mag men dit niet zomaar verloren laten gaan.

In combinatie met archeologische vondsten en objecten van cultuurhistorische waarde, kunnen de zeldzame huisdierrassen inzicht geven in landbouwmethoden uit vroeger tijden en dus een **educatieve waarde** vertegenwoordigen. Ze hebben vaak bijzondere kenmerken die biologisch van belang zijn en die verband houden met de gebruiken en ambachten uit het (recente) verleden.

Het hobbymatig houden van zeldzame huisdierrassen heeft een belangrijke **recreatieve functie** voor de houders zelf. Bovendien hebben deze huisdieren in het landschap een belangrijke recreatieve en toeristische waarde voor de burger.

Populatiegrootte

Vlaanderen kan terugblikken op een grote diversiteit en rijkdom aan veerassen. Die diversiteit aan levend erfgoed is door de verdringing van commerciële, voornamelijk buitenlandse rassen, sterk aangetast. Ondanks de moeilijkheidsgraad om de traditionele Belgische rassen in stand te houden, winnen deze schapenrassen terug aandacht en zijn er stamboeken, onder beheer van vzw Steunpunt Levend Erfgoed (SLE), voor die rassen in 1998 opgericht.

Aantal schapen	1997	1998	1999	2000	2001	2003	2004	2005	2006	2008
Ardense voskop	517	767	792	1202	1202	1446	1979	2059	2389	1982
Entre-sambre-et-meuse	79	106	106	110	160	53	435	379	379	686
Houtlandschaap	156	214	221	230	250	116	502	533	642	834
Kempens schaap	145	202	210	212	372	280	700	714	714	964
Lakens schaap	93	151	151	154	140	8	251	319	404	432
Mergellandschaap	15	4	30	35	82	76	97	79	94	198
Vlaams kuddeschaap	338	521	529	532	983	1584	1681	1507	1444	1440
Vlaams schaap	76	104	109	115	112	303	465	404	485	580
Totaal	1419	2069	2148	2590	3301	5170	6110	5994	6551	7116

Tabel 1: Aantal door Steunpunt Levend Erfgoed in het stamboek geregistreerde 'actieve' Belgische schapenrassen gedurende de periode 1997 – 03/2008.

Uit tabel 1 blijkt dat de Belgische schapenrassen het afgelopen decennium een sterke opgang hebben gemaakt en nog steeds maken ondanks de hoge uitval t.g.v. de blauwtongepidemie in 2006 en 2007. Grote schommelingen in aantallen tussen verschillende jaren worden meestal veroorzaakt door houders van grote kuddes die niet ieder jaar een groot aantal ooiën laten dekken. De Ardense voskop is van de Belgische rassen de meest populaire en het Mergellandschaap het minst. Toch dient de geringe populariteit van de Mergellander te worden gerelativeerd. In Nederland bestaat namelijk ook een stamboek voor het Mergellandschaap.

Binnen het criterium 'zeldzaam' worden drie gradaties onderscheiden (FAO-systematiek): kwetsbaar waarbij het aantal vrouwelijke dieren minder dan 5.000 bedraagt, bedreigd waarbij het aantal vrouwelijke dieren lager is dan 1.000 of het aantal manlijke dieren lager dan 20 en kritiek wanneer het aantal vrouwelijke dieren lager is dan 100 of het aantal manlijke dieren lager dan 5. Het is duidelijk dat de Belgische schapenrassen de stempel kwetsbaar en zelfs in grotere mate de stempel bedreigd dragen.

Conservering van genen

Een grote genenpool is belangrijk voor de toekomst. Veranderende (economische) omstandigheden leiden tot hernieuwde belangstelling voor bepaalde eigenschappen, zoals smaak of het goed bestand zijn tegen bepaalde dierziekten. Deze eigenschappen kunnen in de toekomst belangrijk zijn bij de 'verbetering' van de gangbare productierassen. Bij behoud van genetische diversiteit zijn 2 factoren belangrijk: kwantiteit en kwaliteit. Het aantal dieren van een ras moet voldoende groot zijn en voldoende genetische spreiding.

vertonen, maar ook de kwaliteit van de dieren moet worden gewaarborgd.

De conservering van genetische bronnen kan op verschillende manieren worden georganiseerd. 'In situ' en 'ex situ' conservering zijn veelgebruikte termen voor conserveringstechnieken. In situ (op locatie) betekent dat de genetische bronnen in de natuurlijke omgeving en in landbouwsystemen in stand worden gehouden. Ex situ conservering vindt plaats buiten de natuurlijke habitat. Bij dierlijke genetische bronnen heeft ex situ conservering vooral betrekking op genenbanken (conservering van sperma, embryo's of DNA in vloeibare stikstof) en dierentuinen, terwijl al het overige als in situ kan worden beschouwd.

Ex situ en in situ zijn complementaire methoden, elk met specifieke voor- en nadelen. Een voordeel van in situ behoud is het dynamische proces: de diersoort of het ras blijft zich genetisch ontwikkelen, in interactie met veranderingen in de omgeving. *In situ* conservering is gericht op het behoud van genetisch materiaal, maar ook op het behoud van genetische variatie en variabiliteit (Boks et al., 2005).

Een voordeel van ex situ is dat daarmee genetische diversiteit bewaard kan worden die in de moderne (en uniforme) landbouw verloren dreigt te gaan. Via ex situ conservering kan men ook variatie in specifieke eigenschappen bewaren, door gericht de bronnen van deze variatie te conserveren. Een genenbank (bv. diepvriezen van sperma en embryo's) vormt een soort veiligheidsnet bij uitbraak van besmettelijke dierziektes, iets wat op heden nog niet uit te sluiten valt.

Genetische diversiteit en landschapsbegrazing door schapen

De traditionele Belgische schapenrassen zijn via jarenlange (al dan niet bewuste) selectie aangepast aan de diverse specifieke landschappelijke condities. Deze schapenrassen zijn eeuwenlang geselecteerd op hun geschiktheid voor de diverse types begrazingsgebieden, gaande van sterk vruchtbare weiden in dalen tot bossen en schrale heidegebieden. Eigenschappen van deze schapenrassen die in extensief beheer worden geprezen, zijn: vlot lammeren met minimale ondersteuning van de schapenhouder, goede moedereigenschappen, stevig pootwerk en zelfredzaam in schrale omstandigheden. Dit zijn eigenschappen die bijdragen tot het 'duurzame karakter' van de rassen en die bij 'moderne', meer geconformeerde rassen niet of in mindere mate aanwezig zijn. Hoewel een goede, objectieve onderbouwing veelal ontbreekt, zijn velen van mening dat onder bepaalde omstandigheden (bijvoorbeeld biologisch of extensief) zeldzame rassen goed tot hun recht kunnen komen.

Benutting van zeldzame rassen gaat verder dan alleen het houden van zuivere dieren. De oude rassen kunnen ook in goed doordachte kruisingsprogramma's worden ingezet. Traditionele rassen zijn minder geconformeerd. Dat betekent dat de lammeren doorgaans aan lagere slachtprijzen dan de typische vleesrassen zoals Texels of Swiften worden verkocht. Om de verkoopprijzen op te krikken, zou men de traditionele oaien kunnen laten dekken door meer geconformeerde rammen. De nakomelingen zullen meer geconformeerd zijn dan de zuivere traditionele lijn en leveren ongetwijfeld een hogere slachtprijs op. Echter dient men erop toe te zien dat de zuivere traditionele lijn niet te niet gaat t.g.v. de kruisingen. Dit kan voorkomen worden door slechts een bepaald aantal oaien door een geconformeerde ram te laten dekken ofwel om het jaar te wisselen van ram, met name traditioneel en geconformeerd ras.

Natuurterreinen en (kasteel)parken zijn vaak gericht op versterking van de cultuurhistorische waarde, waardoor ze een voorkeur zullen hebben voor de oorspronkelijk aanwezige rassen. Met deze optie kan worden ingespeeld op de sociale en economische samenhang van landgoederen en terreinbeherende (natuurbeschermings)organisaties en hun achterban. Zo kan een regionaal of provinciaal park een schaapskudde als visitekaartje gebruiken. Voor dergelijke initiatieven kunnen er mogelijkheden in het kader van plattelandontwikkeling worden aangesproken.

Anderzijds kan er gemikt worden op de 'culinaire' meerwaarde van de traditionele rassen. Traditionele rassen groeien langzamer en hebben een andere karkassamenstelling dan de moderne vleesrassen. Dit kan zich dan uiten in een andere smaakperceptie. Ook kan er een specifiek label gecreëerd worden voor dieren die in natuurgebieden zijn opgekweekt. De samenstelling van de vegetatie (kruiden) kan een specifieke smaak van het vlees induceren. Echter, om goede geconformeerde dieren aan een slachthuis te leveren en dus een goede verkoopprijs te ontvangen, dienen de dieren, zeker in de laatste weken voor slachten, op een hoog energetisch dieet te worden gezet. Dan stelt zich de vraag of dat in extensieve naturomstandigheden zonder krachtvoedertoediening kan. Bovendien zal het lanceren van een nieuw label in een 'overlabelde' markt niet zonder forse ondersteuning lukken.

Als landschapsbegrazing geen of niet langer de 'nieuwe' bestemming voor de Belgische traditionele schapenrassen kan zijn, zal de populatie van deze schapenrassen fors inkrimpen en zal zich de vraag stellen of enkele fanatieke, particuliere liefhebbers van deze rassen op lange termijn het ras van uitsterven kunnen behouden.

De vraag stelt zich of bij het inzetten van zeldzame, traditionele rassen (krampachtig) alles in het werk moet worden gesteld om dergelijke kudde door eerder vermelde voorstellen economisch interessant te maken. Idealiter zou een begrazingsvergoeding voldoende moeten zijn om voldoende inkomen te genereren, waarbij dan de instandhouding van een ras ook als een (financiële) meerwaarde wordt aanzien.

Subsidie voor het instandhouden van genetische diversiteit

Via het Besluit van de Vlaamse Regering van 3 oktober 2003 komen schapenhouders, zowel in hoofdberoep als in bijberoep, in aanmerking voor subsidies voor het instandhouden van genetische diversiteit. Echter, er zijn een aantal voorwaarden waaraan men moet voldoen:

- De subsidie geldt voor schapen van de zeldzame rassen (Ardense Voskop, Entre-Sambre-et-Meuse, Houtlander, Kempens, Lakens, Mergelland, Vlaams Kuddeschaap, Vlaams schaap) ingeschreven in de hoofdafdeling van het stamboek bijgehouden door Steunpunt Levend Erfgoed vzw en voor het Belgisch Melkschaap ingeschreven in de hoofdafdeling van het stamboek bijgehouden door Kleine Herkauwers Vlaanderen. De dieren (zowel vrouwelijk als mannelijk) moeten minstens 1 jaar oud zijn.
- De premie bedraagt 25 euro per jaar en per volwassen stamboekdier (m/v). De kweker bepaalt zelf het aantal schapen waarvoor hij subsidie aanvraagt.
- De kweker sluit een overeenkomst af voor de duur van 5 jaar waarin hij er zich toe verbindt het aantal schapen waarvoor subsidie wordt aangevraagd, gedurende minstens 5 jaar te houden. De kweker hoeft niet noodzakelijk voltijds landbouwer te zijn om in aanmerking te komen voor de premie. Indien de subsidie wordt aangevraagd door een rechtspersoon (vzw, bvba, nv...) moet een kopie van de statuten worden bijgevoegd. Daarin moet de uitoefening van landbouw of met landbouw verbonden activiteiten uitdrukkelijk vermeld staan.

Op het einde van elk verlopen jaar moet hij de uitbetaling van de subsidie uitdrukkelijk aanvragen en verklaren dat hij gedurende dat jaar aan de voorwaarden van de overeenkomst heeft voldaan.

Voor meer details betreffende de overeenkomst, aanvraag tot uitbetaling zie <http://www.sle.be/schapen/administratie.php>.

Conclusie

Behalve de capaciteiten van de traditionele rassen bestaat er geen enkele langdurige stimulus om zeldzame Belgische schapenrassen in begrazingsprojecten in te zetten. De subsidie voor het instandhouden van genetische diversiteit wordt slechts op basis van 5 jaar toegekend en steeds geëvalueerd. Bij mogelijke stopzetting van deze subsidie komt de continuïteit van de bescherming van de biodiversiteit in gedrang. Op beleidsniveau zou het behoud van Belgische schapenrassen ondersteund kunnen worden door bij het indienen van offertes voor begrazingsprojecten een voorkeur voor kuddes van Belgische schapenrassen te uiten. Op termijn zou dit ongetwijfeld kunnen bijdragen tot het behoud van de traditionele rassen. Enig chauvinisme lijkt aangewezen te zijn om de overlevingskansen van bepaalde rassen op lange termijn van uitsterven te behoeden.

Meer informatie over het behoud van zeldzame huisdierrassen nodig? Neem dan contact op met het secretariaat van Steunpunt Levend Erfgoed, Rotselaarsebaan 45, 3220 Holsbeek, www.sle.be.

*Bert Driessen (K.H.Kempen & Zoötechnisch Centrum)
en Rony Geers (Zoötechnisch Centrum – K.U.Leuven)*

Geraadpleegde literatuur

Boks A., Cnossen H.F., Hiemstra S.J., Kaal L., Kuit G. 2005. Toekomst voor zeldzame Nederlandse Landbouwhuisdierrassen. Stimulans voor het behoud van levend erfgoed. *Adviesrapport in opdracht van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit*, p 66.

EuroNatur. 2009. ELBARN Guidelines. Editor: Elli Broxham, SAVE Foundation, p 30.

FAO. 2000. *World Watch List for domestic animal diversity*. Food and Agricultural Organisation of the United Nations, Rome.

Blauwtong: overzicht en huidige stand van zaken

Heel wat schapenhouders hebben met Blauwtong te maken gehad. Over de ziekte vatten we nog samen dat het gaat om een virusziekte die enkel en alleen overgedragen wordt door knutten (*Cullicoides*). Schapen vertonen in regel de ergste symptomen, maar bij het serotype 8 werden ook bij runderen heel wat zieke dieren gezien. Er zijn 24 serotypes van het virus bekend over de wereld verspreid. Immuniteit tegen één type geeft geen bescherming tegen een ander serotype.

Foto *Culicoides*

met bloed volgezogen wijfjes knutten

In 2006 stelden we de eerste gevallen van Blauwtong vast in de drielanden regio Nederland, Duitsland, België. Het aantal besmettingen liep toen op tot verscheidene honderden haarden. Het jaar daarop hadden we te maken met een massale verspreiding van het virus. Overzicht van de Blauwtonghaarden in onze buurlanden serotypes 8 en I

Sero-type	België			Frankrijk			Duitsland		Nederland		
	2007	2008	2009	2007	2008	2009	2007	2008	2007	2008	2009
8	6870	50	0	15556	23959	31	20623	5125	6423	61	0
I				3	4339	4					

“Blauwtong”

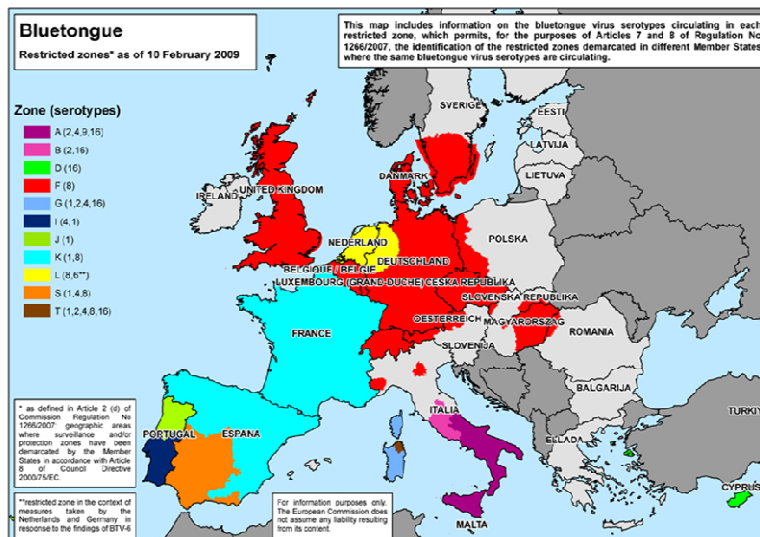

Fig : Verspreidingsgebied Blauwtong serotypes in Europa

Onverwachte duiken eind 2008 nieuwe serotypes op in Nederland België en Duitsland. Nederland en Duitsland krijgen te maken met serotype 6 op een beperkt aantal bedrijven. België stelt een aantal haarden vast met serotype 6. In de verdere opvolging is er geen uitbreiding gekomen, zodat deze landen weer vrij verklaard zijn. Vermoed wordt dat dit stammen zijn van levend Zuid Afrikaans vaccinivirus (illegale invoer??).

In België is dit jaar nog geen Blauwtong besmetting vastgesteld. De besmetting blijft evenwel aangifteplichtig. Bij vermoeden van Blauwtong moet de schapenhouder een dierenarts vragen om bloedstalen te nemen.

Monitoring

Elke EU lidstaat is verplicht om jaarlijks een monitoring op te zetten. In België wordt de rundveestapel jaarlijks gescreend. Hieruit blijkt dat voor de aanvang van de vaccinatiecampagne 96 % van de runderen reeds antistoffen heeft. Ook schapen werden onderzocht en hieruit blijkt dat in 2008 97 % van de beslagen minstens 1 dier met antistoffen heeft en van de dieren was dit 67 % met antistoffen. Met knuttenvallen wordt in elke provincie ook de insectenpopulatie gevolgd.

Overdracht via de placenta

Bij een besmetting tijdens de dracht kan het virus door de baarmoeder tot bij de foetus raken. Bij kalveren werden hierbij ernstige hersenletsels vastgesteld. Ook bij lammeren is de besmetting van ongeboren lammeren bevestigd, hersenletsels zijn hierbij nog niet vastgesteld.

Vaccinatie

Net zoals in 2008 is vaccinatie voor runderen en schapen in 2009 verplicht. Dieren geboren voor 1 september 2009 moeten ten laatste op 31 december 2009 gevaccineerd zijn. Indien ten minste 15 schapen op een beslag geënt worden ontvangt de schapenhouder een vergoeding van 1 € per schaap. De vergoeding per beslag die in 2008 van toepassing was, is geschrapt. Op het beslag moet de lijst bewaard worden per oornummer van de gevaccineerde schapen. De dierenarts geeft via computer aan het Voedselagentschap (FAVV) door hoeveel schapen er op het beslag gevaccineerd zijn. Op basis hiervan wordt de vergoeding berekend. De schapenhouder betaalt de dierenarts voor de prestaties, het vaccin wordt betaald door de EU en het FAVV. De vaccinatiecampagne wordt ook dit jaar verder gezet. In 2008 werden er 4.769.919 runderen gevaccineerd en 283.689 schapen. Eind juli 2009 zijn er reeds 1.426.323 runderen gevaccineerd en 136.465 schapen.

Besluit

Alles wijst erop dat we de Blauwtong crisis stilaan onder controle krijgen en dat de vaccinatie een uitstekende ondersteuning is. Hopelijk blijven we gevrijwaard van nieuwe serotypes. Het belangrijkste risico is de Blauwtong type 1 besmetting die in Frankrijk aanwezig is.

*Dierengezondheidszorg Vlaanderen
Dr. Lic. Guido Bertels*

**“Overzicht en
stand van
zaken”**

Slotbeschouwing

Het ADLO-demonstratieproject duurzame landbouw 'Natuur- en landschapsbeheer met kleine herkauwers: duurzaam bedrijfsmanagement en rendabiliteit' is zijn laatste maand ingegaan. Tijd dus om even terug te blikken.

Doelstelling van het project was/is de heel diverse aspecten die bij natuur- en landschapsbeheer komen kijken onder de aandacht te brengen en tegelijk schapenhouders en terreinbeheerders te informeren en te motiveren om de stap naar beheer te zetten.

Om de problematiek van beheer van natuurgebieden en andere terreinen voldoende te kunnen inschatten werden twee uitgebreide enquêtes uitgevoerd (KUL en KHK). Enerzijds bij de schapenhouders en anderzijds bij (potentiële) terreinbeheerders.

Met de informatie uit deze enquêtes, aangevuld met brede informatie over heel diverse aspecten van de schapenhouderij en beheer, werd een prachtige en kleurrijke brochure van tachtig pagina's samengesteld. Voor geïnteresseerden is deze brochure nog steeds beschikbaar aan € 10 bij afhalen of na betaling van € 13 inclusief verzendingskosten (te bevragen bij griet.dewaele@west-vlaanderen.be). Om de info ook elektronisch beschikbaar te stellen werd bij DGZ ook een specifieke website ontwikkeld www.schapengeiten.be, die ook na het beëindigen van het project verder info zal beschikbaar stellen.

Een interessant onderdeel is de 'vraag/aanbod' rubriek wat betreft beschikbare terreinen en/of beschikbare kuddes voor beheer.

Om de evolutie van het project te duiden en om ook een breed netwerk uit te bouwen was er een periodieke elektronische nieuwsbrief, dit is trouwens het achtste nummer, daarnaast werd aan heel wat beurzen en publieke evenementen in verband met de kleinveesector deelgenomen en vooral onze Leuvense partners verzorgden heel wat publicaties in de landbouw- en algemene pers. Waar het ook maar kon werd het project, met de mogelijkheden van beheer, onder de aandacht gebracht.

"Slotbeschouwing"

In mei en juni 2009 werden in alle Vlaamse provincies demodagen georganiseerd op/bij gespecialiseerde schapenbedrijven die courant aan beheer doen. De opkomst was bevredigend maar niet overrompend. De aanwezigheden waren nogal wisselend in functie van de regio, maar de combinatie van mondelinge toelichtingen en het praktische delen in de beheerservaringen van de bedrijfsleiders waren erg verrijkend voor alle aanwezigen.

Waar het project, twee jaar terug, aanvankelijk op enig scepticisme werd onthaald, hebben we ondertussen het gevoel dat de diverse acties stilaan een bewustwording hebben doen groeien dat beheer met schapen zowel voor natuurgebieden als voor andere terreinen ernstige mogelijkheden biedt. Beheer met schapen kan als een groene dienst aan de samenleving gezien worden. Er zijn mogelijkheden voor:

- natuurbeheer
- beheer van openbare domeinen (Vlaanderen, provincies, gemeenten)
- parken en pleinen
- beheer van wegbermen,
- ambachtelijke of industriële gebieden
- haventerreinen
- dijken
- private terreinen.

Beheer met inzet van dieren komt daarbij in concurrentie met beheer via loonwerk of via inzet van eigen personeel (bv bij overheden). Om de juiste keuze te maken kunnen heel wat afwegingen gemaakt worden.

Daarnaast blijft bij inzet van dieren voor beheer het discussiepunt welk soort dier in functie van de beheersdoelstellingen men verkiest. En binnen een bepaalde diersoort blijft dan de vraag kiezen we voor inlandse rassen of exoten? Als we kiezen voor authenticiteit en terug naar de bron gaan, zie ik niet in waarom voor exotische rassen zou gekozen worden, maar dat is uiteraard mijn persoonlijke visie. In de brochure worden trouwens heel wat oude inlandse rassen voorgesteld. In deze nieuwsbrief vindt u van de hand van Bert Driessen en Rony Geers hieromtrent ook een bijdrage (zie pag 2)

Finaal heeft dit project heel wat in beweging gebracht. Geregeld komen er vragen van geïnteresseerden binnen die door de partners zo goed mogelijk behandeld worden. MAAR waar dit project een aanzet tot bewustwording van de beheersmogelijkheden gegeven heeft, is het ondertussen duidelijk geworden dat om in de toekomst de beheersproblematiek professioneel te benaderen er nog heel wat werk op de plank ligt:

- Voor alle partijen moet duidelijk zijn dat via de inzet van schapen voor beheer, de schapenhouder/herder ook een aanvaardbaar en leefbaar arbeidsinkomen moet kunnen behalen. Een ernstige beheersvergoeding is veel meer dan een symbolische euro. Wij bereiden hierover nog een leidraad voor.
- Om zijn bedrijf stabiel te kunnen runnen vraagt de schapenhouder ook een lange termijn beheersovereenkomst van bv 9 jaar.
- Het is wenselijk dat elk beheersproject ook begeleid wordt via een breed samengestelde begeleidingsgroep.
- Er moet nagedacht worden of er een grondige opleiding tot professioneel herder/beheerder officieel kan georganiseerd worden met certificering. Dit certificaat kan dan als een conditio sine que non beschouwd worden bij aanbestedingen en tegelijk als garantie voor vakbekwaamheid. Uiteraard kunnen herders/schapenhouders met ervaring op basis van deze ervaring gecertificeerd worden via een korte procedure.
- De mogelijkheden van onderhoud en beheer met inzet van schapen is algemeen nog veel te weinig bekend. Een benadering van alle mogelijke terreineigenaars en –beheerders zou stap voor stap moeten gebeuren. Maar daarvoor is de looptijd van dit project te kort. Duidelijk is dat er nog veel mogelijkheden openliggen.

Er is veel in beweging gezet, maar we moeten bekijken hoe alles nu verder, al dan niet projectmatig, kan uitgediept en bestendigd worden.

We danken onze partners KUL-KHK en DGZ voor de constructieve samenwerking. We gaan met z'n allen samen met PCBT door in een volgend project (zie volgende nieuwsbrief). Veel dank ook aan Griet voor de praktische steun.

André Calus
Voorzitter VSH vzw

**“Einde project,
begin nieuw
project”**

In de kijker: Het Vlaams schaap

Het Vlaams schaap kwam al in de late Middeleeuwen in ons land voor en is niet te verwarren met het veel recenter ontstane Vlaams kuddeschaap. Het behoort tot de groep van kust- en polderschapen die eeuwenlang de drassige weide begraasden in de lagere gebieden gelegen aan de Noordzee. Dit schaap leverde in de beginperiode de wol voor de bloeiende Vlaamse lakenindustrie. Na een lange bloeiperiode ging het langzaam bergaf met het Vlaamse schaap. Het meer bewolde Vlaams schaap wordt wel eens verward met het Belgisch melkschaap, maar heeft geen hoge melkproductie. Na de Tweede Wereldoorlog werden alle inlandse melkschapen samengesmolten tot het Belgisch melkschaap en werd het Vlaams schaap bijna volledig weggeselecteerd. In België was het ras zo goed als uitgestorven, maar in Nederland werd de Vlaming, een bepaald type van Vlaamse schapen, gebruikt in het kruisingsprogramma voor de creatie van de Swifter. Uit deze Vlaming en enkele Belgische restpopulaties wordt het Vlaams schaap vandaag nieuw leven ingeblazen. Het is een groot schaap dat hoop op de poten staat. De romp is volledig bewold evenals de buik en staart. Het Vlaamse schaap is een melkrijk en zeer vruchtbaar dier. De ooien brengen zelf met gemak drie lammeren groot. De slachtopbrengst is eerder matig, maar de wolproductie is overvloedig. De witte wol is lang, golvend, zijdeachtig en licht krullend aan de uiteinden. De huid is eenkleurig rozig en soepel.

Foto's: Achiel Tylleman

**“Het Vlaams
schaap”**

De foto's zijn genomen voor het verplicht oormerken van beide oren.